

Η Πανοπλία, σχέδιο με πένα και μελάνι του Αντρέ Μασόν. 1925.

Στο διάστημα που μεσολάβησε από το προηγούμενο σημείωμα της Σύνταξης (Νοέμβριος 1990) υπήρξαν σοβαρές αλλαγές που διέψευσαν όσους νόμιζαν ότι η ιστορία είχε τελειώσει μαζί με την κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού» της Ανατολής.

Η θεωρία βρίσκεται αντιμέτωπη με την ανάγκη να «συλλάβει» και να αναλύσει τις αντιθέσεις που τροφοδοτούν τη σύγχρονη κοινωνική και πολιτική κίνηση τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο όσο και στη χώρα μας, μέσα σε μια καινούρια κατάσταση που διαμορφώνεται ήδη και μετά την επιβολή της *Pax Americana* στην περιοχή της Μ. Ανατολής.

Όσον αφορά τη «Διαλεκτική» και τη σκοπιά απ' την οποία προσπαθεί να καταγράψει, να κατανοήσει και να συμβάλει στην αλλαγή του κόσμου στον οποίο ζούμε, το κύριο σ' αυτό το διάστημα ήταν η επιβεβαίωση ότι τα πάντα εξακολουθούν να κινούνται με αντιθέσεις.

Όλος ο κόσμος, όπως και η ελληνική κοινωνία εξάλλου, χαρακτηρίζεται μ' ένα ιδιαίτερο τρόπο από ρευστότητα, «αταξία», – στο όνομα της «νέας τάξης» – από την παρουσία των πιο διαφορετικών, αντιτιθέμενων δυνάμεων, χωρίς την παρουσία, όπως είχαμε συνηθίσει στο παρελθόν, των «μεγάλων» χώρων θεωρητικών απλουστεύσεων και «καθαρότητας».

Η απαίτηση να ξαναβρεί η θεωρία το νήμα του επιστημονικού διαλόγου για την καταγραφή, κατάταξη και σύνθεση του συστήματος των σύγχρονων αντιθέσεων, τόσο των διεθνών όσο και αυτών που καθορίζουν την κίνηση της ελληνικής κοινωνίας, γίνεται ζωτική προϋπόθεση κάθε φερέγγυας κοινωνικής δραστηριότητας. Η καρικατούρα αυτής της απαίτησης που εμφανίζεται στους χώρους της παραδοσιακής αριστεράς σαν τρόπαιο διάφορων ηγετών και ηγετίσκων υπογραμμίζει ακόμη περισσότερο αυτή την ανάγκη. Η επιβίωση των όποιων κοινωνικών και πολιτικών αντιστάσεων ενάντια στην κυρίαρχη πολιτική, η ανάπτυξή τους θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό και από την αμφισβήτηση των θεωρητικών σχημάτων του εκσυγχρονισμού, με αριστερό επίχρισμα, του συστήματος. Οι διεθνείς αντιθέσεις, διαψεύδοντας όσους αφελώς ή υποκριτικά διακήρυσσαν ότι με την κατάρρευση των καθεστώτων της Ανατολής, θα κινηθεί η ανθρωπότητα προς την Αιώνια Ειρήνη, όπως την προδιέγραψε ο Καντ, βρίσκονται σε νέα όξυνση. Τα εθνικά και μειονοτικά προβλήματα έρχονται στο προσκήνιο. Οι διαδικασίες εσωτερικής

αποσύνθεσης π.χ. στην ΕΣΣΔ και τη Γιουγκοσλαβία πέρικλειουν απροσδιόριστες ακόμη δυναμικές, ενώ αποτελούν έναν παράγοντα εμφάνισης νέων σύνθετων προβλημάτων στη θεωρία και δημιουργούν νέες διατάξεις στα μέτωπα τις πολιτικής και κοινωνικής δράσης. Η επίκληση της ΕΟΚ για τη δημοκρατική επίλυση παγκόσμιων προβλημάτων, μετά και από την στάση της στον πόλεμο του Κόλπου, επίκληση που απ' ό,τι φαίνεται γίνεται ένας από τους ακρογωνιαίους λίθους της πολιτικής της καθεστωτικής αριστεράς, ηχεί σαν ένα κακόγουστο αστείο.

Σε μια άλλη περιοχή του κόσμου μας, αυτή της Μ. Ανατολής, όπως δείχνει και ο τερματισθείς (;) πόλεμος στον Κόλπο αλλά και όσα ήδη διαφαίνονται στη μεταπολεμική κατάσταση, πολλές αντιλήψεις του παρελθόντος έχουν οριστικά καταρριφθεί. Ορισμένα καθεστώτα του «τρίτου κόσμου», ενώ αποτελούν αντίπαλο των ιμπεριαλιστικών κέντρων, δεν παύουν να είναι τα ίδια αντιλαϊκά και κατά συνέπεια ο λόγος τους είναι ελάχιστα πειστικός όσον αφορά τις προθέσεις τους. Αυτό στην προκειμένη περίπτωση του Ιράκ διευκόλυνε αποφασιστικά τους ιμπεριαλιστικούς κύκλους να επιβάλουν τον πόλεμο χωρίς μεγάλες αντιστάσεις στις μάζες που κινούνται δημοκρατικά μέσα στις ίδιες τους τις χώρες. Ο «βίαιος» Σαντάμ Χουσεΐν έγινε το πρόσχημα για να καλυφθεί μια φοβερή επιδρομή της Δύσης ενάντια στους λαούς της περιοχής και σε μοναδικά για την ανθρωπότητα μνημεία του ισλαμικού πολιτισμού.

Αυτός ο πόλεμος τροφοδοτεί με αρκετό «υλικό» τη θεωρητική αναζήτηση. Το δημιούργημα της Δύσης, ο Χουσεΐν και το οπλοστάσιο που του έφτιαξαν, σε πόλεμο ενάντια στους δημιουργούς του, έκφρασε, μέσα από κοινωνικές δομές καθυστερημένες όπου κυριαρχεί η θρησκευτική συνείδηση, με στρεβλό τρόπο ζωτικές ανάγκες των λαών της περιοχής για κυριαρχία στις πηγές πρώτων υλών που αυτοί παράγουν. Ανάγκες που για μια ακόμη φορά αναβάλλεται η εκπλήρωσή τους για μια απροσδιόριστη ιστορική περίοδο, πράγμα που θα τροφοδοτήσει νέα όξυνση των αντιθέσεων τόσο στο εσωτερικό αυτών των χωρών όσο και στην ευρύτερη περιοχή.

Οι αντιθέσεις στη Μ. Ανατολή, ο ρόλος του Σαντάμ Χουσεΐν, που μεθοδολογικά μας παραπέμπει στη μαρξιστική ανάλυση για το ρόλο του βοναπαρτισμού, γενικότερα στην ανάλυση καθεστώτων με εξαιρετικά σχετική αυτονομία, δημιούργησαν σε μεγάλο μέρος της αριστεράς αμηχανία.

Η εγκληματική στάση του ιρακινού καθεστώτος απέναντι στην εσωτερική του αντιπολίτευση οδηγεί ορισμένους σε μια ιδιόμορφη στάση κατανόησης ή έστω ανεκτικότητας της δυτικής λογικής της γενοκτονίας και της επιβολής της αμερικανικής στρατηγικής, στο όνομα αρχών που οι ίδιοι που τις επικαλούνται συνεχώς τις καταστρατηγούν.

Το μίσος απέναντι στους δυνατούς και χωροφύλακες αυτού του κόσμου μεταφράζεται από άλλους σε στάση ανοχής αν όχι και κρυφής αλληλεγγύης με καθεστώτα τύπου Σαντάμ Χουσεΐν.

Άλλοι πάλι προκειμένου να αποφύγουν τα δύσκολα διλήμματα, καταφεύγουν στη λογική των ίσων αποστάσεων ανάμεσα στο αντιλαϊκό καθεστώς και στον επιτιθέμενο απανταχού στον πλανήτη ιμπεριαλισμό.

Πιστεύοντας ότι η κυριαρχία της *Rax Americana* αντιπροσωπεύει πλέον την πιο επικίνδυνη κατάσταση στο χώρο της *M. Ανατολής*, πιστεύουμε ότι χρειάζεται η επεξεργασία όλων εκείνων των θεωρητικών και πολιτικών μέσων ώστε να προκριθεί από τους λαούς ο δημοκρατισμός στη λύση των διεθνών αντιθέσεων.

Εάν ο πόλεμος στον Κόλπο ήταν η καταστροφική συμπύκνωση διεθνών αντιθέσεων, στην Ελλάδα στο κίνημα των καταλήψεων των μαθητών και στις αντιστάσεις των εργαζομένων στα σχέδια ιδιωτικοποίησης συμπυκνώνονται ελπίδες για πιο δημιουργικές λύσεις των προβλημάτων.

Οι κινητοποιήσεις των μαθητών, ιδιαίτερα, σηματοδότησαν, εκτός των άλλων, και το τέλος της αντίληψης περί πολιτικής που αντιπροσωπεύουν τα επίσημα κόμματα και είχαν κατορθώσει να την επιβάλουν και στο κίνημα της νεολαίας για μεγάλο χρονικό διάστημα. Τα συντηρητικά στερεότυπα, ότι η νεολαία είναι κοινωνικά και πολιτικά αδιάφορη και αδρανής, ότι την έχει κερδίσει ο νεοσυντηρητισμός, ανατράπηκαν και οι μαθητές κατόρθωσαν να ανατρέψουν μέσα σ' ένα μήνα το κοινωνικό και πολιτικό κλίμα που με φροντίδα είχαν καλλιεργήσει η κυβέρνηση Τζαννετάκη και η οικουμενική την προηγούμενη διετία. Και μόνο το γεγονός του πολέμου και η ηλεκτρονική δικτατορία του CNN μπόρεσε να αντιστρέψει την κατάσταση (επίσης θέμα θεωρητικής συζήτησης και ανίχνευσης, εξαιρετικά ζωτικό στην εποχή κυριαρχίας των διεθνών δικτύων στην πληροφόρηση).

Για άλλη μια φορά φάνηκε ότι η νεολαία είναι μια δυναμική κοινωνική κατηγορία που στις γραμμές της έχουν συνεχή παρουσία πρωτότυπες διεργασίες και ανησυχίες που την οδηγούν σε σύγκρουση με το κατεστημένο. Οι νέοι είναι φορείς του αυθόρμητου και ταυτόχρονα του καθαρού κοινωνικού λόγου και πράξης. Δεν αποδέχονται τη λογική του παζαρέματος των κινημάτων και των μικροπολιτικών σκοπιμοτήτων.

Οι καταλήψεις – όπως και η αντίσταση των εργαζομένων στις ιδιωτικοποιήσεις πρόσφατα, – είναι η εκδήλωση των αντιθέσεων της ελληνικής κοινωνίας που μας υπενθυμίζει ότι τα προβλήματα δεν είναι «οικουμενικά» αλλά σαφέστατα κοινωνικά και διαπερνούνται από το ερώτημα «ποιος - ποιον» εκπαιδεύει – στην περίπτωση της

παιδείας – με τι περιεχόμενο, μέσα και σκοπούς.

Σε πολιτικό επίπεδο τα κινήματα αυτά αποτελούν ράπισμα της συντηρητικής ιδεολογίας και υπέρβαση της εκσυγχρονιστικής αντιπολίτευσης από τ' αριστερά, φέρνοντας στη σκέψη μας όχι μόνο τις αντιθέσεις της κοινωνίας μας αλλά και την αγωνία οι λύσεις τους να κινούνται σ' άλλη τροχιά απ' αυτή των κυρίαρχων επιλογών και όχι διορθωτικά προς αυτές.

Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες η «Διαλεκτική» προσπαθεί να συνηχίσει τη συζήτηση για τον πρώην «υπαρκτό σοσιαλισμό» που στα τελευταία μας τεύχη έχει συγκεντρωθεί στο πρόβλημα αγορά και σοσιαλισμός. Στα πλαίσια αυτής της συζήτησης, δημοσιεύουμε άρθρο του Ε. Μαντέλ, που γράφτηκε ειδικά για το περιοδικό.

Όμως σοσιαλισμός χωρίς προσωπικότητες και χωρίς προσωπικότητα δεν μπορεί να υπάρξει. Χωρίς να περιορίζεται σ' αυτό το θέμα, ο Γ. Ρούσης αναλύει τη θέση - κλειδί του προβλήματος της απελευθέρωσης της προσωπικότητας στο μαρξισμό, αναρωτιέται και απαντά στο κατά πόσο αυτή η απελευθέρωση, όπως εξάλλου και ο κομμουνισμός, είναι μια ουτοπία.

Το περιοδικό μας κάνει, ακόμη, μια προσπάθεια να ασχοληθεί με τα προβλήματα του πολιτισμού από μια ευρύτερη σκοπιά με το άρθρο του Ερ. Κασωμένου για την πολιτιστική ολοκλήρωση στα πλαίσια της ΕΟΚ.

Με το πέμπτο τεύχος επίσης θέλουμε να ανοίξουμε κι άλλο ένα μεγάλο θέμα συζήτησης, αυτό της κατάστασης της αριστεράς, των θεωρητικών κατασκευών που αυτή χρησιμοποιεί και της κρίσης που τις διαπερνά. Σ' αυτή την κατεύθυνση δημοσιεύουμε το άρθρο του Α. Φιλιππάτου, στο οποίο αναλύονται οι φιλοσοφικές και πολιτικές αντιλήψεις που διαπερνούν τη σκέψη των δυο πλευρών του νομίσματος που λέγεται ΚΚΕ, δείχνει τις ιστορικές καταβολές τους, αναδεικνύει νέες πλευρές για τη συζήτηση της κρίσης της αριστεράς και του μαρξισμού.

Μ' αφορμή τη συζήτηση για τη κρίση του μαρξισμού, σαν συνέχεια και του προηγούμενου άρθρου, ο Ν. Κοτζιάς προσπαθεί, γενικεύοντας την πείρα της ανάπτυξης του μαρξισμού στην Ελλάδα, να διατυπώσει δυο νέες θέσεις: Την ανάγκη να υπάρξει μια θεωρία πάνω στη κρίση της θεωρίας, να επεκταθεί δηλαδή η θεωρητική συζήτηση για την κρίση από τα μέχρι τώρα αντικείμενα στην ίδια τη θεωρία, κάνοντάς την αντικείμενό της, και δεύτερο ότι, όπως στην οικονομία, έτσι και στο επίπεδο της θεωρίας, η κρίση δεν πρέπει να κατανοείται σαν καταστροφική διαδικασία και μόνο, αλλά και σαν μια απαραίτητη προϋπόθεση για την αναζωογόνηση και τη «διευρυμένη αναπαραγωγή» της θεωρίας. Μ' άλλα λόγια, ο μηχανισμός της κρίσης μπορεί να λειτουργήσει και σαν μηχανισμός υπέρβασης της θεωρητικής στασιμότητας.

Το πρόβλημα της κρίσης, ασφαλώς δεν αφορά μόνο τη μαρξιστική θεωρία, αλλά απαιτείται να αναλυθεί συνολικότερα σε αναφορά με τη θεωρία και τις κοινωνικές επιστήμες σαν σύνολο, με τα ιδιαίτερα προβλήματα και τις μορφές της εκδήλωσης της κρίσης στα φαινόμενα του εποικοδομηματος στην ολότητά τους.

Τελευταίο, αλλά όχι ήσσονος σημασίας, σαν περιοδικό ξεκινήσαμε, με όσους φίλους της «Διαλεκτικής» γνωρίζαμε από κοντά, συζητήσεις πάνω στα μεγάλα θέματα της εποχής μας και σε κομβικά ζητήματα της αριστεράς. Πρόκειται για έναν ισότιμο δημοκρατικό διάλογο αναζήτησης και όχι αναπαραγωγής των αποτυχημένων λύσεων, χωρίς δεσμεύσεις παρά μόνο την αναζήτηση της αλήθειας και την αγωνία για την κατάσταση του μαχόμενου μαρξισμού.

Ήδη πραγματοποιήσαμε τρεις (μία για τον Κόλπο, μια για την κρίση ή όχι του μαρξισμού και μία για τη μεθοδολογία ανάλυσης της ταξικής διάρθρωσης), τις μέρες έκδοσής μας θα πραγματοποιείται η τέταρτη. Πέρα από τις εμβόλιμες συζητήσεις πάνω σε τρέχοντα ζητήματα, που η ημερομηνία τους είναι κινητή, οι συζητήσεις πραγματοποιούνται σταθερά την πρώτη Δευτέρα κάθε μήνα στις 7 μ.μ. συνήθως στην αίθουσα 207 του κτιρίου Γκίνη στο Πολυτεχνείο, και για αυτό το ζήτημα η Συντακτική Επιτροπή του περιοδικού είναι στη διάθεση κάθε ενδιαφερόμενου.

Αθήνα 1.3.1991